

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ДС/СС 05/4-02 бр. 463/1-XV/2 04.04.2013. године	
---	--

На основу члана 221. став 1. алинеја 16. и члана 266. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој IV редовној седници, одржаној дана 04.04.2013. године, донело следећу

О Д Л У К У

Прихвата се Извештај комисије са оценом докторске дисертације: РАЗВОЈНИ ЕФЕКАТ СИМЕТРИЧНЕ ВРШЊАЧКЕ ИНТЕРАКЦИЈЕ ТОКОМ ПОЧЕТНОГ ОВЛАДАВАЊА ЧИТАЛАЧКОМ ПИСМЕНОШЋУ, кандидата Невене Буђевац и одобрава усмена одбрана.

Универзитет је дао сагласност на предлог теме 29.06.2010. године.

Кандидат Невена Буђевац објавила је рад: Улога вршњачке интеракције у доношењу одлука десетогодишњака, Психолошка истраживања 15(2), (2012), 185-207.

Ова се одлука упућује Стручном већу Универзитета на сагласност.

<u>Доставити:</u> 1x Универзитету у Београду 1x Комисији 1x Стручном сараднику за докторске дисертације 1x Шефу Одсека за правне послове 1x Архиви	ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА Проф. др Милош Арсенијевић
---	---

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
<u>04/1-2 бр.6/2308</u>	Веће научних области
(број захтева)	друштвено-хуманистичких наука
<u>4.04.2013.</u>	(Назив већа научних области коме се захтев
(датум)	упућује)

З А Х Т Е В

за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

Невене (Миодраг) Буђевац
(име, име једног од родитеља и презиме)

КАНДИДАТ Невена (Миодраг) Буђевац
(име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под
насловом:

Развојни ефекат симетричне вршњачке интеракције током почетног овладавања

читалачком писменошћу

Универзитет је дана 29.06.2010. својим актом под 612-2168/1-1 дао сагласност
бр на
предлог теме докторске дисертације која је
гласила:

Развојни ефекат симетричне вршњачке интеракције током почетног овладавања
читалачком писменошћу

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

Невене (Миодраг) Буђевац
(име, име једног од родитеља и презиме)

образована је на седници одлуком факултета под
одржаној 21.02.2013. бр 159/1-XIV/8 у саставу:

Име и презиме члана комисије	звање	научна област	установа у којој је запослен
1. др Александар Бауцац	ванредни проф.	психологија	Филозофски ф.
2. др Дејан Лаловић	ванредни проф.	исто	Филозофски ф.
3. др Драгица Павловић Бабић	доцент	исто	Филозофски ф.
4. др Биљана Требјешанин	редовни проф.	исто	Учитељски ф.

Наставно-научно веће факултета прихватило је извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације на седници одржаној 4.04.2013.
дана

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Проф. др Милош Арсенијевић

Реферат о завршеној докторској дисертацији

Наставно-научно веће Филозофског факултета изабрало нас је у комисију за оцену докторске дисертације коју је пријавила Невена Буђевац, под насловом: «РАЗВОЈНИ ЕФЕКАТ СИМЕТРИЧНЕ ВРШЊАЧКЕ ИНТЕРАКЦИЈЕ ТОКОМ ПОЧЕТНОГ ОВЛАДАВАЊА ЧИТАЛАЧКОМ ПИСМЕНОШЋУ».

Након анализе текста ове дисертације подносимо следећи реферат о њеној оцени.

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Невена Буђевац дипломирала је на Одељењу за психологију Филозофског факултета у Београду 2007. године, са дипломским радом из Развојне психологије на тему „Разумевање налога *реци* и *питај*: синтаксички, семантички или прагматски развој?“, под менторством Александра Бауцала. Рад је добио награду *Фонда Катарина Марић* као најбољи дипломски рад из психологије у Србији у школској 2006/2007. Докторске студије на Одељењу за психологију Филозофског факултета у Београду уписала је 2008. Током докторских студија похађала је и школу докторских студија *Аргуполис* у Швајцарској (2009-2010) и курс *Analyzing video recording in the learning sciences* на докторским студијама на Универзитету у Гетеборгу (2011. година).

Од 2006. до 2009. године радила је у Истраживачкој станици Петница као руководица програма психологије. Од фебруара 2008. ради на Учитељском факултету у Београду, као асистент на предмету Педагошка психологија. Од октобра 2010. сарађује са Етнографским музејом у Београду, као стручни консултант на више пројеката.

Од 2005. члан је Лабораторије за експерименталну психологију Филозофског факултета у Београду, где и сада учествује на пројекту Министарства просвете и науке – *Фундаментални когнитивни процеси и функције*. Такође, радила је на више пројеката из области образовања које је спроводио Институт за психологију Филозофског факултета у Београду.

Учествовала је на више међународних конференција са саопштењима из области развојне и педагошке психологије. Објавила је осам радова у више часописа (*European Journal of Psychology of Education*, *Психологија*, *Психолошка истраживања*) и међународном тематском зборнику радова *Studying interaction in different contexts: A qualitative view*, чији је један од уредника.

Докторску дисертацију под називом „Развојни ефекат симетричне вршњачке интеракције током почетног овладавања читалачком писменошћу“ пријавила је у

фебруару 2008. године, а завршила у децембру 2012. Обим рада је 222 стране. Рад садржи 15 табела, 7 графичких приказа, 2 прилога и 91 библиографску јединицу.

2. Предмет и циљ дисертације:

Докторска дисертација Н. Буђевац се, најшире говорећи, бави проблемом развојних односа између социјалне интеракције и когнитивног развоја које спада у једно од кључних питања у развојној психологији. Ово питање дели истраживаче у две групе. С једне стране су они који сматрају да се когнитивни развој одвија унутар индивидуе и то на основу трансформација постојећих когнитивних структура и образаца мишљења у напредније, док су с друге стране истраживачи који сматрају да се нове структуре и образци мишљења развијају кроз заједничку активност са другима уз ослањање на разноврсна социјална и културолошка оруђа. Кључно истраживачко питање у овој области се односи управо на улогу коју има сарадња са другима у развоју нових способности или квалитативно нових образаца мишљења.

У досадашњим истраживањима у овој области истраживачи су се обично бавили испитивањем деце и младих који већ имају развијене способности за учешће у заједничким активностима. Међутим, поставља се питање какав је однос између социјалне интеракције и когнитивног развоја у оним фазама развоја када се и сама способност за учешће у интеракцији са другима налази у почетним фазама развоја. Н. Буђевац се у својој дисертацији усмерава управо на ово питање чиме даје значајан допринос бољем разумевању развојних односа између социјалне интеракције и когнитивног развоја у раним фазама развоја способности за сарадњу са другима.

Поред тога, у досадашњим истраживањима најчешће је испитиван утицај социјалне интеракције на развој општијих когнитивних способности (као што су конкретно-операционално или формално-операционално мишљење, флуидна интелигенција) или на решавање неког специфичног задатка. Међутим, приметан је недостатак сличних истраживања која се тичу развоја кључних животних компетенција као што је, између осталих, читалачка писменост. Узимајући за предмет свог истраживања почетне фазе развоја читалачке писмености, докторска дисертација Н. Буђевац даје значајан допринос истраживачкој области јер је проширује на домен кључних компетенција које су, у претходним истраживањима, биле недовољно истражене.

Основни циљ докторске дисертације Н. Буђевац је да се испита на које начине деца у нижим разредима основне школе могу да развијају читалачку компетенцију кроз симетричну вршњачку интеракцију. Конкретније, предложена дисертација треба да допринесе бољем разумевању три међусобно повезана питања: (1) на који начин деца узраста 7-10 година могу развијати читалачку писменост кроз заједничку активност у симетричној интеракцији; (2) на који начин читалачка писменост може да се унапреди кроз симетричну интеракцију и на узрастима на којима процес социјалне децентрације (који представља важан предуслов сарадње) није завршен; и (3) која је природа тешкоћа са којима се деца суочавају током почетних фаза овладања читањем и да ли се оне могу превазићи кроз овај тип вршњачке интеракције.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању:

У раду се проверавају следеће хипотезе које прате истраживачке циљеве и које су засноване на кључним теоријама и претходним истраживањима:

(1) Читалачка писменост може се развијати кроз симетричну вршњачку интеракцију.

(2) С обзиром на то да су претходна истраживања показала да су за продуктивно учешће у симетричној интеракцији неопходни развојни предуслови који су на узрасту од 7 година тек делимично испуњени, деца тог узраста неће бити у стању да граде развојно делотворну интеракцију. Уколико на том узрасту буде забележена развојна промена, она ће бити резултат деловања другачијих механизма у односу на оне који су забележени на старијим узрастима.

(3) Тешкоће са којима се суочавају деца током почетних фаза учења читања су и социјалне и когнитивне природе и под одређеним условима оне се могу превазићи током симетричне вршњачке интеракције.

Истраживање које чини окосницу докторске дисертације је реализовано у виду експеримента са пре-тестом и пост-тестом и реализовано је кроз три фазе.

У првој фази истраживања (пре-тест) је испитано укупно 320 ученика првог и четвртог разреда основне школе (узраста 7 и 10 година). На основу резултата на пре-тесту, а уз коришћење IRT (Item Response Theory - теорије ставског одговора), прво је конструисана скала читалачке писмености са шест квалитативно различитих нивоа читалачке писмености, а затим је изабрано 40 вршњачких парова са истим нивоом читалачке компетенције који су укључени у експерименталну фазу истраживања (20 парова ученика првог разреда и 20 парова ученика четвртог разреда). Половина парова на сваком узрасту су чинили ученици са релативно ниским нивоом читалачке писмености (релативно у односу на своје вршњаке), док је друга половина парова била састављена од ученика који имају средњи ниво развијености читалачке писмености (релативно у односу на своје вршњаке). На тај начин су формиране 4 експерименталне групе у зависности од узраста и почетног нивоа читалачке писмености. Поред тога, за сваки вршњачки пар изабран је један ученик који има исти ниво читалачке писмености и похађа исти разред и тих 40 ученика је представљало контролну групу. Коначно, на основу резултата у овој фази истраживања изабрани су задаци који се налазе у зони наредног развоја (ЗНР) испитаника који су укључени у вршњачке парове.

У оквиру друге, експерименталне фазе истраживања изабрани испитаници (120 деце) су прво испитани индивидуално да би се утврдило како размишљају приликом решавања задатака из ЗНР. После тога, испитаници из експерименталне групе (80 испитаника, тј. 40 вршњачких парова) су решавали задатке из ЗНР заједно са својим вршњацима који имају исти ново развоја читалачке писмености. Испитаници из контролне групе нису били укључени у заједничко решавање задатака да би се утврдило у којој мери ће они напредовати под утицајем фактора који могу да делују на развој читалачке писмености независно од вршњачке интеракције. Сва испитивања у овој фази су снимљена видео камером и транскрибована за потребе квалитативне анализе.

У трећој фази истраживања испитаници из експерименталне и контролне групе су поново испитани како би се утврдио њихов индивидуални напредак на скали читалачке писмености. Резултати у овој фази су представљали основу да се одговори на кључна истраживачка питања. Налази о групним ефектима добијени су кроз квантитативне анализе обраде података, а налази о карактеристикама развојно продуктивне и непродуктивне симетричне вршњачке интеракције и природи тешкоћа са којима се деца суочавају док уче да читају, кроз квалитативну анализу дијалога и интеракције унутар симетричних вршњачких дијада.

4. Кратак опис садржаја дисертације:

У теоријском уводу кандидат најпре даје критички преглед теоријских разматрања и емпиријских студија о улози социјалне интеракције у развоју индивидуалних компетенција, а потом излаже теоријске и емпиријске налазе о развоју читалачке писмености.

У другом делу рада изложени су и образложени истраживачки циљеви рада. Кандидат јасно истиче на који начин постављени циљеви произилазе из досадашњих налаза изнетих у уводном делу рада. Постављени циљеви указују на то да кандидат на систематичан и свеобухватан начин приступа теми којом се у дисертацији бави.

У трећем делу описане су методолошке карактеристике истраживања (варијабле, узорак, коришћени задаци, поступак прикупљања података).

У четвртном делу кандидат детаљно и систематично излаже резултате свог истраживања. Приказ резултата почиње приказом скале читалачке писмености током прва четири разреда основне школе. Након тога излаже налазе који говоре о групним постигнућима (квантитативне анализе), а потом и квалитативну анализу интеракција. Приказ квалитативних налаза подељен је у четири дела (по експерименталним групама). Након сваког дела кандидат даје резиме дотада приказаних налаза, што доприноси прегледности и јасности текста.

У последњем, петом делу дисертације, кандидат интегрише налазе квантитативне и квалитативне анализе и интерпретира их имајући у виду теоријске и емпиријске налазе приказане у уводном делу рада. Дискусија је организована тако да кандидат најпре редом одговара на питања постављена у циљевима рада, затим говори о методолошким аспектима студије, коментаришући предности примењеног истраживачког дизајна. Након тога, говори о практичним импликацијама добијених резултата и овај део завршава изношењем питања отворених кроз ово истраживање.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације:

Кључни допринос докторске дисертације Н. Буђевац лежи у чињеници да резултати ове студије показују да је однос између симетричне вршњачке интеракције и развоја читалачке писмености комплекснији на млађим узрастима на којима се тек развија способност социјалне децентрације него што су то показивала претходна истраживања која су се углавном фокусирала на испитанике на старијим узрастима. Даље, резултати су показали да ефекат симетричне вршњачке интеракције на развој

читалачке писмености постоји само код деце ниског постигнућа. Истовремено, с обзиром на то да су и седмогодишњаци ниског почетног постигнућа напредовали, можемо рећи да се компетенције могу унапређивати кроз симетричну интеракцију и пре него што је процес децентрације завршен. Упоредна анализа података из свих фаза истраживања показала је да симетрична интеракција првенствено подстиче боље коришћење већ постојећих компетенција и најчешће не учествује у изграђивању нових.

Још један од значајних налаза овог рада, који покреће нова истраживачка питања, јесте да ефекат симетричне интеракције на развој читалачке писмености на испитиваним узрастима првенствено потиче од прилика да се кроз дијалог са вршњаком утврди исправност сопственог мишљења, а не од прилика да се о различитим мишљењима дискутује. Такође, квалитативна анализа је указала на недостатак мотивације једног дела деце да читају и размишљају о прочитаним текстовима због чега ова деца спорије напредују од својих вршњака.

Поред закључака који су директно везани за главна истраживачка питања, кроз квалитативну анализу кандидат истиче податаке који указују на различите аспекте вршњачке интеракције који нису били у фокусу претходних истраживања, али су значајни за разумевање динамике социјалне интеракције и њених ефеката на учење и развој.

Применом IRT и логичком анализом коришћених задатака направљена је развојна скала читалачке писмености која описује квантитативне и квалитативне промене током прва четири разреда основне школе што представља посебан допринос овог рада. Анализа квалитативно различитих нивоа на развојној скали читалачке писмености додатно осветљава природу промена које се у погледу читалачке писмености дешавају током прва четири разреда. Наиме, виши нивои на овој скали се издвајају у односу на ниже нивое на два начина. Ученици на вишем нивоу или могу да примене исту врсту когнитивних операција на сложенијим текстовима или могу да примене квалитативно сложеније когнитивне операције на истим текстовима.

У досадашњим истраживањима развојних односа између социјалне интеракције и когнитивног развоја доминирају истраживања која су углавном или квантитативна или квалитативна. Иако се препознаје потреба за интеграцијом различитих методологија, ретка су истраживања која приступају овом питању из обе перспективе. Докторска дисертација Н. Буђевац даје значајан допринос овој истраживачкој области и у методолошком смислу демонстрирајући на добар начин како се могу комбиновати квантитативне и квалитативне методе на смислен начин.

Поред наведених доприноса који се односе на једну од важних области истраживања у оквиру развојне психологије, докторска дисертација Н. Буђевац има и значајне импликације по образовну праксу у нижим разредима основне школе. Резултати ове студије расветљавају разлоге због којих нека деца имају тешкоће да развију читалачку писменост до нивоа који је могућ и, самим тим, представљају добру основу за унапређивање квалитета и праведности образовања у првом циклусу основног образовања.

Укупно гледано, докторска дисертација Н. Буђевац има значајан научни и практични допринос. Њена дисертација проширује сазнања о ефектима симетричне вршњачке интеракције на домен развоја читалачке писмености, усавршава доминантну

методологију која је коришћена у претходним истраживањима, генерише нову развојну скалу читалачке писмености и омогућава унапређивање квалитета и праведности наставе у прва четири разреда основне школе.

6. Закључак:

На основу ове анализе докторске дисертације Невене Буђевац Комисија закључује да предложена дисертација уверљиво показује да: (а) Н. Буђевац поседује изузетно познавање релевантних теоријских полазишта о развојним релацијама између социјалне интеракције и когнитивног развоја, (б) може на веома компетентан начин да критички анализира и интегрише налазе досадашњих истраживања о односу социјалне интеракције и когнитивног развоја, и (в) уме да развије напредну и иновативну методологију истраживања која је настала као резултат смисленог комбиновања квантитативних и квалитативних истраживачких метода. Поред тога, Комисија закључује да је предложена дисертација урађена по свему у складу са одобреним предлогом докторске дисертације и да предложена дисертација представља самостално и оригинално научно дело које на веома аргументован начин истражује комплексност односа између симетричне вршњачке интеракције и когнитивног развоја.

На основу ових закључака Комисија предлаже Одељењу за психологију и Наставно-научном већу Филозофског факултета у Београду да прихвати овај позитивни реферат о докторској дисертацији Невене Буђевац под насловом «РАЗВОЈНИ ЕФЕКАТ СИМЕТРИЧНЕ ВРШЊАЧКЕ ИНТЕРАКЦИЈЕ ТОКОМ ПОЧЕТНОГ ОВЛАДАВАЊА ЧИТАЛАЧКОМ ПИСМЕНОШЋУ» и да кандидату омогући усмену одбрану докторске дисертације.

Београд, 22. фебруар 2013.

Комисија:

1. проф. др Александар БАУЦАЛ
Филозофски факултет у Београду

2. проф. др Дејан ЛАЛОВИЋ
Филозофски факултет у Београду

3. доц. др Драгица Павловић Бабић
Филозофски факултет у Београду

4. проф. др Биљана Требјешанин
Учитељски факултет у Београду
